

Opetus- ja varhaiskasvatuslautakunta

94 §

17.5.2017

§ 113

Lasten kehityksen, kasvun ja oppimisen tuen järjestäminen suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa (palautettu 19.5.2017)

Valmistelijat / lisätiedot:

Virpi Mattila, puh. 09 816 23022

Anita Vataja, puh. 050 395 2232

Anne Peltonen, puh. 050 320 9753

Anu Vesiluoma, puh. 050 563 1542

etunimi.sukunimi@espoo.fi**Päätösehdotus**

Suomenkielisen varhaiskasvatuksen johtaja Virpi Mattila

Opetus- ja varhaiskasvatuslautakunta hyväksyy seuraavat lasten kehityksen, kasvun ja oppimisen tuen järjestämistä koskevat periaatteet suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa:

- Lapsen kehityksen, kasvun ja oppimisen tuki järjestetään lapsen henkilökohtaisen tarpeen mukaan ensisijaisesti erilaisin joustavin ja tarkoituksenmukaisin järjestelyin erikokoisissa lapsiryhmissä lapsen omassa päiväkodissa tai perhepäivähoitoryhmässä inklusion periaatteiden mukaisesti.
- Lapsen edun ja tuen tarpeen vaatiessa tukea voidaan järjestää pedagogisesti vahvistetussa ryhmässä. Pedagogisesti vahvistetuissa ryhmissä työskentelee kaksi lastentarhanopettajaa ja lastenhoitaja ja ryhmään sijoitettavien lasten määrä on tavanomaista pienempi.
- Kun lapsi tarvitsee erityispedagogista tukea kokoaikaisesti ja jatkuvasti, tuki voidaan järjestää lapsimäärältään pienemmässä erityisryhmässä. Erityisryhmässä työskentelee lastentarhanopettajan ja lastenhoitajan lisäksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja, joka vastaa kehityksen, kasvun ja oppimisen tukea tarvitsevien lasten varhaiskasvatuksesta. Ryhmään sijoitettavien tukea tarvitsevien ja muiden lasten määrä määritellään lasten tuen tarpeiden perusteella.
- Erityisryhmien riittävydestä huolehditaan jokaisella palvelualueella lasten tuen tarpeiden mukaisesti.
- Muille varhaiskasvatuksessa oleville lapsille suunnataan lasten tarpeiden mukaan laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan erityispedagogista tukea lapsen omaan varhaiskasvatusympäristöön.
- Laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja työskentelee useamman toimipaikan lapsiryhmissä varhaiskasvatuksen

kasvatushenkilöstön rinnalla hyödyntäen esimerkiksi mallittamista, samanaikaisopetusta tai muita erityispedagogisia menetelmiä. Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan maantieteellisen vastuualueen määrittelyssä otetaan huomioon muun muassa toimipaikoissa olevien kehityksen, kasvun ja oppimisen tukea tarvitsevien lasten sekä muiden lasten määrä ja vieraskielisten lasten osuus varhaiskasvatuksessa olevista lapsista.

- Lasten kehityksen, kasvun ja oppimisen tuen koordinoitaviin sijoittuu yksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja jokaiselle palvelualueelle ja palvelualueeseen.
- Varhaiskasvatuksen henkilökunnan kehityksen, kasvun ja oppimisen tukeen liittyvää osaamista kehitetään systemaattisella täydennyskoulutuksella ja osaamisen jakamisella.

Lautakunta päättää lisäksi, että nämä periaatteet otetaan käyttöön vaiheittain vuodesta 2018 vuoden 2019 elokuuhun mennessä ja että laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävää pilotoidaan toimintavuoden 2017 - 2018 aikana. Pilotoinnin tuloksia hyödynnetään tuen järjestämistä toteutettaessa.

Käsittely

Thure-Toivanen puheenjohtajan kannattamana teki seuraavan lisäsehdotuksen:
”Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajapilotointia raportoidaan lautakunnalle.”

Keskustelun päätyttyä puheenjohtaja tiedusteli, voidaanko Thure-Toivasen lisäsehdotus hyväksyä. Koska ehdotusta ei vastustettu, puheenjohtaja totesi sen tulleen yksimielisesti hyväksytyksi.

Päätös

Suomenkielisen varhaiskasvatuksen johtaja Virpi Mattila

Opetus- ja varhaiskasvatuslautakunta hyväksyi seuraavat lasten kehityksen, kasvun ja oppimisen tuen järjestämistä koskevat periaatteet suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa:

- Lapsen kehityksen, kasvun ja oppimisen tuki järjestetään lapsen henkilökohtaisen tarpeen mukaan ensisijaisesti erilaisin joustavin ja tarkoituksenmukaisin järjestelyin erikokoisissa lapsiryhmissä lapsen omassa päiväkodissa tai perhepäivähoitoryhmässä inklusion periaatteiden mukaisesti.
- Lapsen edun ja tuen tarpeen vaatiessa tukea voidaan järjestää pedagogisesti vahvistetussa ryhmässä. Pedagogisesti vahvistetuissa ryhmissä työskentelee kaksi lastentarhanopettajaa ja lastenhoitaja ja ryhmään sijoitettavien lasten määrä on tavanomaista pienempi.

- Kun lapsi tarvitsee erityispedagogista tukea kokoaikaisesti ja jatkuvasti, tuki voidaan järjestää lapsimäärältään pienemmässä erityisryhmässä. Erityisryhmässä työskentelee lastentarhanopettajan ja lastenhoitajan lisäksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja, joka vastaa kehityksen, kasvun ja oppimisen tukea tarvitsevien lasten varhaiskasvatuksesta. Ryhmään sijoitettavien tukea tarvitsevien ja muiden lasten määrä määritellään lasten tuen tarpeiden perusteella.
- Erityisryhmien riittävydestä huolehditaan jokaisella palvelualueella lasten tuen tarpeiden mukaisesti.
- Muille varhaiskasvatuksessa oleville lapsille suunnataan lasten tarpeiden mukaan laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan erityispedagogista tukea lapsen omaan varhaiskasvatusympäristöön.
- Laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja työskentelee useamman toimipaikan lapsiryhmissä varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstön rinnalla hyödyntäen esimerkiksi mallittamista, samanaikaisopetusta tai muita erityispedagogisia menetelmiä. Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan maantieteellisen vastuualueen määrittelyssä otetaan huomioon muun muassa toimipaikoissa olevien kehityksen, kasvun ja oppimisen tukea tarvitsevien lasten sekä muiden lasten määrä ja vieraskielisten lasten osuus varhaiskasvatuksessa olevista lapsista.
- Lasten kehityksen, kasvun ja oppimisen tuen koordinoitaviin sijoittuu yksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja jokaiselle palvelualueelle ja palveluyksikköön.
- Varhaiskasvatuksen henkilökunnan kehityksen, kasvun ja oppimisen tukeen liittyvää osaamista kehitetään systemaattisella täydennyskoulutuksella ja osaamisen jakamisella.

Lautakunta päätti lisäksi, että nämä periaatteet otetaan käyttöön vaiheittain vuodesta 2018 vuoden 2019 elokuuhun mennessä ja että laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävää pilotoidaan toimintavuoden 2017 - 2018 aikana. Pilotoinnin tuloksia hyödynnetään tuen järjestämistä toteutettaessa.

Lisäksi opetus- ja varhaiskasvatuslautakunta päätti, että laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajapilotointia raportoidaan lautakunnalle.

Oheismateriaali

- Kymmenen varhaiskasvatuksen toimipaikan lausunto lasten kehityksen, kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen muutosehdotuksista
- Vammaisneuvoston lausunto opetus- ja varhaiskasvatuslautakunnalle 20.4.2017. Lasten kehityksen, kasvun ja oppimisen tuen järjestäminen
- Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävän pilotointi toimintavuonna 2017 - 2018

- Vaikutusten arviointi

Selostus

Johdanto

Lasten kehityksen, kasvun ja oppimisen tuen järjestämistä suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa käsiteltiin opetus- ja varhaiskasvatuslautakunnassa 16.2.2017. Lautakunta päätti palauttaa asian uudelleen valmisteltavaksi ja toivoi lausuntoa erityyppisistä päiväkodeista, joissa otettaisiin kantaa siihen, miten ehdotettu lasten kehityksen kasvun ja oppimisen tuen järjestäminen vaikuttaisi heidän arkeen ja toimintaan. Opetus- ja varhaiskasvatuslautakunta käsitteli asiaa uudelleen 17.5.2017 palauttaen asian edelleen valmisteltavaksi. Käsittelyn yhteydessä sovittiin, että asiaa käsitellään myös varhaiskasvatusjaostossa 23.5.2017. Varhaiskasvatusjaostossa on käsitelty asiaa aiemmin 9.3.2017.

Lasten kehityksen, kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen tavoitteita ja muutosehdotuksia on valmistelun aikana tarkennettu ja aikataulua muutosten toteuttamiseksi väljennetty ottaen huomioon päiväkotien ja muiden tahojen lausunnot ja kannanotot.

Lasten kehityksen, kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen muutosten tavoitteet

Lasten kehityksen, kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen muutosten tavoitteena on tuottaa espoolaisille lapsille laadukasta ja vaikuttavaa varhaiskasvatusta, jossa lapsen kulloinkin tarvitsema tuki on jo tarjolla ilman, että hänen täytyy tuen tarpeen vuoksi vaihtaa varhaiskasvatusryhmää tai -paikkaa. Jos lapsen tuen tarve on mittavampaa, tavoitteena on pääsääntöisesti järjestää tuki hänen normaaliin varhaiskasvatusympäristöönsä tehostetumpana erityispedagogisena ja muuna tukena. Tässä ns. inklusiivisessa varhaiskasvatuksessa lapsilla on oikeus saada tarvitsemansa tuki omassa varhaiskasvatusympäristössään ja osallistua omien edellytystensä mukaan kaikkiin toimintoihin varhaiskasvatusta ohjaavien säädösten mukaisesti.

Tavoitteena on myös varmistaa, että kokoaikaista ja jatkuvaa pedagogista tai erityispedagogista tukea tarvitseville lapsille on tarjolla lapsimäärältään pienempiä ryhmiä, joissa lapsi saa erityispedagogista tai vahvistettua pedagogista tukea päivittäin.

Nykytilanne

Maaliskuussa 2017 suomenkielisen varhaiskasvatuksen järjestämässä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa olevista lapsista 1 063 (7,8 %) tarvitsi kehityksen, kasvun ja oppimisen tukea säännöllisesti. Tuen tarve perustuu asiantuntijan arvioon. Lisäksi varhaiskasvatuksessa on lapsia, jotka tarvitsevat tukea lyhytkestoisesti tai joiden tuen tarpeen arviointi ja järjestäminen on vireillä. Tukea tarvitsevien lasten määrä kasvaa toimintavuoden aikana, kun varhaiskasvatukseen tulee uusia tukea tarvitsevia lapsia sekä osalla jo sijoitetuista lapsista todetaan tarve

vahvempaan pedagogiseen tai erityispedagogiseen tukeen. Elokuusta 2016 maaliskuuhun 2017 tukea tarvitsevien lasten määrä on kasvanut 207 lapsella (24 %).

Lasten tarvitsema tuki järjestetään pedagogisin ja rakenteellisin tukitoimin. **Pedagoginen tuki** on muun muassa ympäristön ja kasvatustoiminnan mukauttamista sekä kuntouttavien elementtien kuten struktuurin, hyvä vuorovaikutuksen ja lapsen oman toiminnan ohjauksen vahvistamista lapsen varhaiskasvatuksessa. Pedagogista tukea tarvitsevat lapset ovat tavanomaisissa lapsiryhmissä ja tuen antaa lapsiryhmän kasvatushenkilöstö.

Rakenteellisina tukitoimina ovat käytössä integroidut ryhmät ja pedagogisesti vahvistetut (pienennetyt) ryhmät, resurssierityislastentarhanopettajan tuki sekä avustamispalvelu.

Pedagogisesti vahvistettujen ryhmien lapsimäärä on tavanomaista ryhmää pienempi, yleensä 15 kolme vuotta täyttäneitä lasta. Henkilökunta muodostuu kahdesta lastentarhanopettajasta ja lastenhoitajasta. Pedagogisesti vahvistettujen ryhmien sijoittuminen päätetään vuosittain muun muassa sen mukaan, missä päiväkodissa on runsaasti lapsia, jotka tarvitsevat pienemmän ryhmän ja vahvistetun pedagogisen tuen.

Integroidussa ryhmässä lapsimäärä on 13 kolme vuotta täyttäneitä lasta ja henkilökunta muodostuu erityislastentarhanopettajasta, lastentarhanopettajasta ja lastenhoitajasta. Integroidut ryhmät ovat sijoittuneet suhteellisen pysyvästi joihinkin päiväkoteihin.

Uusimpana rakenteellisena tukitoimena on käytössä **resurssierityislastentarhanopettajan** tuki tavanomaiseen lapsiryhmään sijoitetuille tukea tarvitseville lapsille. Tällöin erityislastentarhanopettajalle on määritelty yhdessä tai kahdessa toimipaikassa olevien tukea tarvitsevien lasten tukeminen lapsen omassa varhaiskasvatusympäristössä. Resurssierityislastentarhanopettajaa ei lasketa henkilöstömitoitukseen, vaan hän on normaalin henkilöstömitoituksen ylittävä resurssi. Resurssierityislastentarhanopettajien sijoittuminen päätetään toimintavuodeksi kerrallaan.

Rakenteellisena tukitoimena käytetään lisäksi **avustamispalveluja**, joita kohdennetaan sekä edellä mainituissa pienemmissä että tavanomaisissa ryhmissä oleville kehityksen, kasvun ja oppimisen tukea tarvitseville lapsille.

Edellä selostettujen tukitoimien lisäksi **konsultoivat erityislastentarhanopettajat** tukevat omalla vastualueellaan sijaitsevien toimipaikkojen varhaiskasvatuksen henkilöstöä ja vanhempia lasten kehitykseen, kasvatukseen ja opetukseen liittyvissä asioissa. Heidän työnsä painottuu erityisesti konsultaatioon ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan ohjaamiseen sekä tuen järjestelyihin liittyviin koordinoiviin

tehtäviin. Konsultoivien erityislastentarhanopettajien vastuualueilla on keskimäärin 645 lasta työntekijää kohden.

Nykytilanteessa jatkuva päivittäinen tai viikoittainen erityispedagoginen tuki kohdistuu 40 prosentille kunnallisista päiväkotitoiminnan toimipaikoista ja 45 prosentille tukea tarvitsevista lapsista. Konsultoivat erityislastentarhanopettajat tukevat kaikkia muita päiväkoteja, perhepäivähoitoa, ostopalveluja ja yksityisten päiväkotien esiopetusryhmiä. Lasten mahdollisuudet erityispedagogiseen tukeen vaihtelevat näin ollen toimipaikkojen välillä.

Suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa erityislastentarhanopettajan kelpoisuutta edellyttävissä tehtävissä on tällä hetkellä 93 työntekijää. Heistä 56 työskentelee integroiduissa ryhmissä, 16 resurssierityislastentarhanopettajina ja 21 konsultoivina erityislastentarhanopettajana.

Muutostarpeet tavoitteiden toteuttamiseksi

Nykyiset lasten tukemisen rakenteet tulee saada joustavammiksi sekä laajempaan tukea tarvitsevien lasten joukkoon vaikuttaviksi. Tarvitaan paremmat mahdollisuudet erityispedagogiseen tukeen riippumatta esimerkiksi siitä, mihin toimipaikkaan tai mihin aikaan vuodesta lapsi sijoittuu varhaiskasvatukseen. Tarvitaan myös erityispedagogisen osaamisen jakamista tasaisemmin ja lisäämistä koko kasvatushenkilöstölle varhaiskasvatuksen laadun ja vaikuttavuuden edistämiseksi.

Integroitujen erityisryhmien määrää voidaan hallitusti vähentää muuttamalla niitä pedagogisesti vahvistetuiksi ryhmiksi tai tavanomaisiksi lapsiryhmiksi silloin, kun ryhmiin sijoitettujen lasten tuen tarve ei edellytä päivittäistä erityispedagogista tukea. Tällöin vapautuu lisää erityispedagogista resurssia laajempaan käyttöön. Integroitujen erityisryhmien määrän vähentäminen tulee tehdä suunnitelmallisesti siten, että näitä ryhmiä on edelleen tarjolla kaikilla palvelualueilla lapsille, joille tällainen ryhmä on oikea ja tarpeellinen tukimuoto.

Konsultoivien erityislastentarhanopettajien tehtäviä on tarpeen uudistaa siten, että vapautuu enemmän työaikaa ja henkilöitä työskentelyyn lasten kanssa varhaiskasvatuksen lapsiryhmissä. Konsultoivien erityislastentarhanopettajien hallinnollisia tehtäviä, kuten tukea tarvitsevien lasten sijoittamiseen ja tuen järjestämiseen liittyviä tehtäviä sekä monialaista verkostotyötä on mahdollista keskittää pienemmälle määrälle työntekijöitä.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön erityispedagogista ja pedagogista osaamista on jaettava ja lisättävä. Varhaiskasvatussuunnitelman mukainen inklusiivinen varhaiskasvatus on työskentelytapa, jonka omaksuminen edellyttää muun muassa henkilöstön täydennuskouluttamista, työssä oppimisen menetelmien kehittämistä sekä nykyisen osaamisen jakamista.

Suomenkielisen varhaiskasvatuksen talousarvioon on sisällytetty ja tulee jatkossakin sisällyttää kasvatushenkilöstön koulutustason nostaminen kunnallisissa päiväkodeissa lastentarhanopettajien osuutta lisäämällä. Koulutustason nostolla edistetään henkilöstön valmiutta tunnistaa lasten tuen tarpeita ja vastata niihin pedagogisin ja muin menetelmin. Vuoden 2016 lopussa lastentarhanopettajien osuus lapsiryhmien kasvatushenkilöstöstä oli 38,5 %.

Erityispedagogisen henkilöstön määrän tulee vastata varhaiskasvatuksessa olevien lasten määrän muutokseen. Tukea tarvitsevien lasten määrä kasvaa suurin piirtein samassa suhteessa kuin varhaiskasvatuksessa olevien lasten määrä lisääntyy. Tukea tarvitsevien lasten osuus varhaiskasvatuksessa olevista lapsista on ollut jo usean vuoden ajan 7 - 8 prosenttia. Lasten määrän kasvaessa erityislastentarhanopettajien määrää on lisättävä lasten erityispedagogisen tuen varmistamiseksi.

Muutosten toteuttamisessa ja rakenteellisen tuen kohdentamisessa tulee ottaa huomioon muun muassa tiedossa oleva tukea tarvitsevien lasten osuus varhaiskasvatuksessa olevista lapsista, vieraskielisten lasten osuus alueiden varhaiskasvatusikäisestä väestöstä sekä muut vastaavat alueelliset tuen tarpeen jakautumiseen liittyvät vaihtelut. Tuen kohdentamisen tulee olla oikeudenmukaista ja alueiden toimintaympäristö huomioon ottavaa.

Tuen suunnittelussa tulee ottaa huomioon myös lapsen kehityksen, kasvun ja oppimisen tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen lapsen kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla.

Uudet lasten kehityksen, kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen periaatteet ja rakenteet

Lasten kehityksen, kasvun ja oppimisen tuki järjestetään lapsen henkilökohtaisen tarpeen mukaan osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Tuki annetaan ensisijaisesti erilaisin joustavin järjestelyin lapsen omassa päiväkotitai perhepäivähoitoryhmässä.

Lapsen edun vaatiessa tukea voidaan järjestää **pedagogisesti vahvistetussa ryhmässä**. Pedagogisesti vahvistettuja tavanomaista pienempiä lapsiryhmiä sijoitetaan määräraikaisesti päiväkoteihin, joissa on useampia kehityksen, kasvun ja oppimisen tukea tarvitsevia lapsia, jotka tarvitsevat vahvistettua pedagogista tukea ja pienempää lapsiryhmää.

Erityislastentarhanopettajan tehtävänimikkeen rinnalla on alettu yleisesti käyttää varhaiskasvatuksen erityisopettajan nimikettä ja se on käytössä myös tutkintanimikkeenä. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja -nimike otetaan käyttöön Espoon suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajina työskentelevät ovat jatkossakin erityislastentarhanopettajan vakansseilla.

Integroidun erityisryhmän nimityksenä otetaan käyttöön varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti nimitys **erityisryhmä**.

Kun lapsi tarvitsee erityispedagogista tukea kokoaikaisesti ja jatkuvasti, tuki voidaan järjestää erityisryhmässä. Erityisryhmässä työskentelee osana mitoitusta lastentarhanopettajan ja lastenhoitajan lisäksi **varhaiskasvatuksen erityisopettaja**, joka vastaa kehityksen, kasvun ja oppimisen tukea tarvitsevien lasten varhaiskasvatuksesta. Lisäksi hän toimii toimipaikkansa erityispedagogisena asiantuntijana päiväkodin johtajan apuna.

Erityisryhmään sijoitettavien tukea tarvitsevien ja muiden lasten määrä määritellään lasten tuen tarpeiden perusteella. Erityisryhmien verkosto kattaa kaikki palvelualueet ja ne sijoitetaan päiväkoteihin, jotka ovat liikenneyhteyksiltään mahdollisimman hyvin saavutettavia. Erityisryhmien riittävydestä huolehditaan jokaisella palvelualueella lasten tuen tarpeiden mukaisesti.

Muille varhaiskasvatuksessa oleville lapsille suunnataan lasten tarpeiden mukaan laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan erityispedagogista tukea lapsen omaan varhaiskasvatusympäristöön.

Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävässä painottuu inklusiivinen varhaiskasvatus useamman toimipaikan tavallisissa lapsiryhmissä. Laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja on lisäresurssi, jota ei lasketa lasten ja henkilöstön väliseen suhdeluukuun. Laaja-alaisille varhaiskasvatuksen erityisopettajille määritellään maantieteelliset vastuualueet. Vastuualueen määrittelyssä otetaan huomioon muun muassa toimipaikoissa tiedossa olevien kehityksen, kasvun ja oppimisen tukea tarvitsevien lasten sekä muiden lasten määrä ja vieraskielisten lasten osuus alueen varhaiskasvatuksessa olevista lapsista.

Laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja havainnoi toimintaa lasten tarpeiden tunnistamiseksi ja työskentelee lapsiryhmissä muun kasvatushenkilöstön rinnalla hyödyntäen esimerkiksi mallittamista, samanaikaisopetusta tai muita erityispedagogisia menetelmiä. Hän myös toimii erityispedagogisena asiantuntijana vastuualueensa päiväkodin johtajien tukena sekä ohjaa ja konsultoi henkilöstöä lasten kehityksen, kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa.

Koordinoiviksi varhaiskasvatuksen erityisopettajiksi lasten kehityksen, kasvun ja oppimisen tuen koordinoititehtäviin sijoittuu Leppävaaraan ja Espoon keskuksen palvelualueille kumpaankin kaksi varhaiskasvatuksen erityisopettajaa ja Tapiolan, Matinkylä-Olarin ja Espoonlahden palvelualueille yksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja kullekin palvelualueelle. Koordinoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja on palvelualueen aluepäällikön ja asiantuntijan työpari sekä tuki lasten kehityksen, kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa. Hän koordinoi alueen erityispedagogisia ratkaisuja yhteistyössä aluepäällikön ja asiantuntijan kanssa ja valmistelee esityksiä tukitoimien kohdentamisesta

yhteistyössä yksikköesimiesten ja laaja-alaisten varhaiskasvatuksen erityisopettajien kanssa. Koordinoiva erityislastentarhanopettaja toimii alueensa moniammatillisissa perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen sekä sosiaali- ja terveystoimen yhteistyöverkostoissa ja osallistuu Espoon suomenkielisen varhaiskasvatuksen lasten kehityksen, kasvun ja oppimisen tuen suunnitteluun ja kehittämiseen.

Palvelualueiden käytössä on edelleen **avustamispalveluja** lapsille, jotka tarvitsevat avustajan tukea selvitäkseen arjen toimissa tavanomaisessa lapsiryhmässä. Joissakin tapauksissa pedagogisesti vahvistettuihin tai erityisryhmiin sijoitettujen yksittäisten lasten tuen tarve on niin laaja-alaista, että lapsi tarvitsee ao. ryhmässä muun tuen lisäksi avustamispalvelua. Avustamispalvelujen henkilöstön valmiuksia tukea lapsia kehitetään nostamalla mahdollisuuksien mukaan heidän koulutustasoaan.

Lasten kehityksen, kasvun ja oppimisen tuen muutosten valmistelu ja aikataulu

Opetus- ja varhaiskasvatuslautakunnan edellyttämät lausunnot pyydettiin kymmenestä erilaisesta päiväkodista. Valituissa kohteissa olivat edustettuna kaikki palvelualueet. Kohteissa painottuivat suomenkielisen varhaiskasvatuksen kokonaisuutta enemmän toimipaikat, joissa on erityispedagogista tukea päivittäin tai viikoittain. Lausunnon antaneista kohteista 80 prosentilla on tällä hetkellä erityispedagogista tukea päivittäin tai viikoittain, kun vastaava osuus suomenkielisen varhaiskasvatuksen kaikista yksiköistä on vain 40 %.

Tiivistelmä päiväkotien lausunnoista

Lausunnoissa lasten kehityksen, kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen muutokset peilautuivat selvästi päiväkotien nykyiseen tilanteeseen. Muutoksiin suhtautuivat myönteisimmin päiväkodit, joissa erityispedagogista tukea on nyt ollut tarjolla vähäisemmin ja huolta kantoivat eniten päiväkodit, joissa lasten kehityksen, kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen muutosten arvioidaan vähentävän päiväkotiin kohdistuvaa erityispedagogista tukea. Osassa lausunnoista muutoksiin suhtauduttiin suhteellisen neutraalisti.

Myönteisiä asioita arvioitiin olevan lapsen varhaiskasvatuspaikan pysyvyyden, kun lapsen tarvitsema tuki tulee lapsen luokse sen sijaan, että lapsi vaihtaa varhaiskasvatuspaikkaa tai -ryhmää tuen tarpeen vuoksi. Laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja on läsnä lapsen arjessa ja henkilöstön tukena sekä lisäämässä osaamista. Tämä edistää myös mahdollisuuksia toimia pienemmissä ryhmissä. Lapset oppivat luontaisesti kohtaamaan erilaisuutta. Lasten huoltajilla voi olla matalampi kynnys keskusteluun varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa toimipaikoissa, joissa erityisopettaja on nykyistä enemmän paikalla. Kaikkiaan lasten kehityksen, kasvun ja oppimisen tuen asiat olisivat arkipäiväisiä, kun niitä on mahdollisuus kohdata päivittäin tai nykyistä useammin kaikissa toimipaikoissa.

Lausunnoissa nähtiin, että lapsiryhmien muodostaminen saattaa tulla haasteellisemmaksi, kun suurempi osa tukea tarvitsevista lapsista integroituu tavanomaisiin lapsiryhmiin. Myös toiminnan suunnittelu tulee moninaisemmaksi. Keinoina tämän ratkaisemiseksi esitettiin esimerkiksi pienryhmätoiminnan edistämistä ja koko henkilöstön pedagogisen ja erityispedagogisen osaamisen lisäämistä. Huolta tuotti myös, onko lapsille suunnattu tuki riittävää ja miten varmistetaan, että laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työkokonaisuus on kohtuullinen. Toivottiin, että työkokonaisuuksien määrittelyssä painottuu riittävästi tukea tarvitsevien lasten määrä eri alueilla.

Kaikissa lausunnoissa korostettiin henkilöstön osaamisen kehittämistä ja kouluttamista. Koulutusta tarvitaan sekä yleisistä varhaiskasvatustoiminnan muutoksista että lasten kehityksen, kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen muutoksia johtuen.

Muutosten käsittely eri tahoilla

Lasten kehityksen, kasvun ja oppimisen tuen koordinoinnista vastaava asiantuntija esitteli muutosehdotuksia Espoon vammaisneuvostolle 6.4.2017. Vammaisneuvosto antoi asiasta lausunnon opetus- ja varhaiskasvatuslautakunnalle 20.4.2017. Lausunto on oheismateriaalina. Muutoksia esitellään Sosiaali- ja terveystoimen perhe- ja sosiaalipalvelujen johtoryhmälle 30.5.2017.

Konsultoiville erityislastentarhanopettajille ja resurssierityislastentarhanopettajille on järjestetty kaksi keskustelutilaisuutta ja integroitujen ryhmien erityislastentarhanopettajille yksi keskustelutilaisuus. Tilaisuuksissa varhaiskasvatuksen asiantuntija on esitellyt muutosehdotuksia ja eri tehtävissä työskentelevät erityislastentarhanopettajat ovat kommentoineet niitä sekä tehneet niihin kehittämissuhteita. Kaikissa tapaamisissa voimakkaimmin esiin nousi aikataulu, jonka toivottiin olevan riittävän väljä. Keskustelua käytiin myös varhaiskasvatuksen henkilökunnan koulutustarpeesta ja siitä, miten lapsiryhmät ovat monimuotoistuneet ja erityispedagogisia työskentelytapoja ja osaamista tarvitaan monissa ryhmissä. Tärkeänä nähtiin koko varhaiskasvatuksen henkilöstön kouluttaminen inklusion mukaiseen ajatteluun ja toimintaan. Integroitujen ryhmien erityislastentarhanopettajien keskustelutilaisuudessa nousi esiin kiinnostus pilotoida laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työtä.

Suomenkielisen varhaiskasvatuksen vuoden 2017 koulutussuunnitelmaan on sisällytetty laajasti koulutusta inklusiivisesta varhaiskasvatuksesta. Koulutussuunnitelmassa on myös inklusioajattelua tukevaa koulutusta positiivisesta psykologiasta ja pedagogiikasta sekä menetelmäkoulutusta.

Suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa on kartoitettu nykyinen lasten tukemisen palveluverkko. Joidenkin integroitujen ryhmien toiminta on tarkoituksenmukaista keskeyttää syksystä 2017 alkaen muun muassa sen vuoksi, että tukea tarvitsevat lapset siirtyvät kouluun. Tällöin on

mahdollista vapauttaa erityislastentarhanopettajien resurssia laaja-alaisempaan tehtävään.

Palvelualueet ja osa varhaiskasvatuksen erityisopettajista ovat ilmoittaneet olevansa kiinnostuneita kokeilemaan laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan toimintamallia. Koska toimintamalli on uusi, sitä on luontevaa pilotoida toimintavuoden 2017 - 2018 aikana. Monipuolisilla kokeiluilla saadaan kokemusta, miten laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtäväkokonaisuus kannattaa määritellä tarkemmin. Pilotointi on tarkoitus käynnistää elokuussa 2017 Tapiolan, Espoon keskuksen ja Matinkylä-Olarin alueilla. Leppävaaran ja Espoonlahden palvelualueella tuen järjestämisen valmistelu etenee siten, että myös näillä palvelualueilla on mahdollisuus käynnistää pilotointi joko elokuussa tai myöhemmin syksyllä.

Tavoitteena on järjestää myös pedagogisen toiminnan kehittämispilotteja. Esimerkiksi Espoon keskuksen palvelualueella on jo meneillään kokeilu, jossa kehityksen, kasvun ja oppimisen tuen sekä monikulttuurisuuden haasteisiin vastataan suunnitelmallisella ja laadukkaalla musiikkikasvatuksella, joka kuuluu kaikille lapsille. Pilotti on innostanut henkilökuntaa hyödyntämään musiikkikasvatuksen mahdollisuuksia arjen työkaluna ja menetelmänä. Vahvasti pedagogisella ja ennaltaehkäisevällä työotteella pyritään vähentämään tuen tarvetta ja tarvittavan tuen vahvuutta. Kumppaneina pilotissa ovat kuntoutuspalveluiden psykologi ja puheterapeutti.

Aikataulu ja kustannukset

Lasten kehityksen, kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen muutoksia valmistellaan siten, että niitä aletaan ottaa pysyvästi käyttöön vuoden 2018 aikana. Integroitujen ryhmien muutoksia toteutetaan vaiheittain vuoden 2019 elokuuhun mennessä. Muutokset suunnitellaan siten, että ne voidaan toteuttaa pääosin kustannusneutraalisti. Kasvavan lapsimäärän edellyttämät lisätarpeet lasten kehityksen, kasvun ja oppimisen tuen resursseihin esitetään sivistystoimen talousarvioesitysten yhteydessä.

Arviointi

Arviointia ja seuranta toteutetaan koko prosessin ajan monimuotoisin menetelmin (mm. seurantakokoukset erilaisin kokoonpanoin, keskustelut, kyselyt ja haastattelut). Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan toiminnan pilotteja seurataan ja arvioidaan henkilökunnan ja lasten saaman tuen näkökulmasta ja kokemuksia hyödynnetään laajempien muutosten toteuttamisessa. Myöhemmin muutosten kokonaisuutta arvioidaan lasten saaman tuen, henkilökunnan työjärjestelyjen ja huoltajien kokemusten näkökulmista. Arviointien tuloksista raportoidaan opetus- ja varhaiskasvatuslautakunnalle muun muassa toimintakertomusten yhteydessä.

Päätöshistoria

Opetus- ja varhaiskasvatuslautakunta 17.5.2017 § 94

Päätösehdotus

Suomenkielisen varhaiskasvatuksen johtaja Virpi Mattila

Opetus- ja varhaiskasvatuslautakunta päättää hyväksyä seuraavat lasten kehityksen, kasvun ja oppimisen tuen järjestämistä koskevat periaatteet suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa:

- Lapsen kehityksen, kasvun ja oppimisen tuki järjestetään ensisijaisesti erilaisin joustavin järjestelyin lapsen omassa päiväkotitai perhepäivähoitoryhmässä inklusion periaatteiden mukaisesti.
- Lapsen edun ja tuen tarpeen vaatiessa tukea voidaan järjestää pedagogisesti vahvistetussa tai integroidussa ryhmässä.
- Integroituja ryhmiä järjestetään lasten tuen tarpeen sitä edellyttäessä noin 25 prosentille tukea tarvitsevista lapsista. Lapsimäärältään tavanomaista ryhmää pienempien integroitujen ryhmien verkosto kattaa kaikki palvelualueet ja ne sijoitetaan päiväkoteihin, jotka ovat liikenneyhteyksiltään mahdollisimman hyvin saavutettavia.
- Integroiduissa ryhmissä työskentelee lastentarhanopettajan ja lastenhoitajan lisäksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja, joka vastaa kehityksen, kasvun ja oppimisen tukea tarvitsevien lasten varhaiskasvatuksesta
- Varhaiskasvatuksen erityisopettajien työtä suunnataan siten, että lapsilla on pääsääntöisesti mahdollisuus erityispedagogiseen tukeen omassa varhaiskasvatusympäristössään.
- Tarvittava määrä varhaiskasvatuksen erityisopettajia työskentelee laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävissä useammassa toimipaikassa. Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan maantieteellisen vastuun alueen määrittelyssä otetaan huomioon muun muassa toimipaikoissa olevien kehityksen, kasvun ja oppimisen tukea tarvitsevien lasten sekä muiden lasten määrä ja vieraskielisten lasten osuus varhaiskasvatuksessa olevista lapsista.
- Lasten kehityksen, kasvun ja oppimisen tuen koordinoituihin sijoittuu yksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja jokaiselle palvelualueelle ja palveluyksikköön.
- Integroitujen ryhmien lisäksi järjestetään lasten tuen tarpeen mukaisesti määräaikaista pedagogisesti vahvistettuja ryhmiä, joissa työskentelee kaksi lastentarhanopettajaa ja lastenhoitaja ja lasten määrä ryhmässä on tavanomaista ryhmää pienempi.

Lautakunta päättää lisäksi, että muutokset toteutetaan vaiheittain vuodesta 2018 vuoden 2019 elokuuhun mennessä ja että laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävää pilotoidaan toimintavuoden 2017 - 2018 aikana.

Käsittely

Puheenjohtaja Hopsun kannattamana ehdotti asian palaluttamista uudelleen valmisteltavaksi.

Keskustelun päätyttyä puheenjohtaja tiedusteli, voidaanko puheenjohtajan palautusehdotus hyväksyä. Koska ehdotusta ei vastustettu, puheenjohtaja totesi sen tulleen yksimielisesti hyväksytyksi.

Päätös

Opetus- ja varhaiskasvatuslautakunta päätti palauttaa asian uudelleen valmisteltavaksi.

